

טבת התשס"ח

בס"ד

הבית כמזבח בפסח מצרים לפרשת בא

9. ויקרא ב', יא-יב

"כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'... ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח".

10. שמות י"ב

כא ויקרא משה לכל-זקני ישראל, ויאמר אליהם: משכו, וקחו לכם צאן למשפחתים--ושחטו הפסח. **כב** ולקחתם אגדת אזוב, וטבלתם בדם אשר-בסוף, והגעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות, מן-הדם אשר בסוף; **ואתם, לא תצאו איש מפתח-ביתו--עד-בקר. כג** ועבר יהנה, לנגף את-מצרים, וראה את-הדם על-המשקוף, ועל שתי המזוזות; ופסח יהנה, על-הפתח, **ולא יתן המשחית, לבא אל-בתיכם לנגף..כו** והנה, כי-יאמרו אליכם בניכם: מה העבדה הזאת, לכם. **כז** ואמרתם זבח-פסח הוא ליהנה, אשר **פסח על-בתי בני-ישראל** במצרים, בנגפו את-מצרים, **ואת-בתינו הציל**; ויקד העם, וישתחוו...**מו** **בבית אחד יאכל, לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה**; ויעם, לא תשברו-בו.

11. ויקרא ט' ט'

"ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח".

רש"י – הבית והמשפחה כסוד החברה הישראלית

12. רש"י הירש

"ולקחתי אתכם לי לעם" (שמות ו' ז') הכריז ה' על התכלית החיובית של גאולת מצרים. לא "קהילה כנסייתית" שתתפלל אליו – אם לדבר במושגים ובלשון של זמננו – בקש ה' לכוון, כי אם "עם", "אומה" ציבור בעל ציביון "חברתי", "מדינה" חייבת לצמוח מגאולה זו, מדינה אשר כל הווייתה "החברתית" תהיה נעוצה בה, בנויה על ידו, מיוסדת עליו, מעוצבת על ידו, ומוקדשת לו. בקרבן הפסח הניח ה' את אבן היסוד לבנין הזה.

הבה נראה כיצד מקים ה' מדינה:

בני האדם מהם הקים מדינה זו היו עבדים. בתור אלה לא היתה להם אישיות, לא רכוש, לא משפחה – עבד "גופו קנוי" לרבו (קידושין ט"ז ע"א), "עבד לא חייס" (יבמות ס"ב ע"א), ו"מה שקנה עבד קנה רבו". על ידי המאמר "ויקחו להם איש" העניק להם ה' בגלוי לעיני אדוניהם (בני בניסן) אישיות ורכוש... .

ומשנזקפה קומתם עם קבלת העצמאות, ליכנס דבר ה' בונה המדינה. בתחילה ליכנס את היחידים במשפחות. אחר חיבר את קשר המשפחה כלפי מעלה – קשר הילדים אל הוריהם, המאחד גם ילדים נשואים על צאצאיהם עם סב וסב זקן, להיות לבית אב אחד. כן חיבר את קשר המשפחה כלפי מטה – קשר הורים אל ילדים, כשהילדים בונים בתים משלהם לחיות בהם בשביל בניהם והלאה בבניהם, כשם שהוריהם חיו בשבילים ומוסיפים לחיות בהם. ברם, גם קשר משפחה, אלה בוני הבתים כלפי מעלה, אל יהיו במדינה זו כי אם מרצון, וזרה תהיה להם נאמנות משעבדת...

מהן איפוא המלט, המקריב בית אל בית, המצמיח במדינה היהודית את החברה מתוך המשפחה? היתכן, ובדומה למערכות בונות-מדינה אחרות, אין מלט זה כי אם המצוקה, המחסור, חשבונה הקר של החולשה, והתלות בעזרה, המצילים את היחיד מבדידות אנוכית, ומשתפים אותו בדאגה לוולת, מתוך דאגה לעצמו? אמנם מצוקה היא גם צורך, אבל אין אלה אלא מצוקת השפע, והצורך למילוי חובה. אימרה זו "אם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו" בונה איפוא את המדינה היהודית. לא העני זקוק לעשיר, כי אם העשיר זקוק לעני. מי שביתו קטן מהכיל את הברכה אשר גמלהו ה', יבקש משכנו

האם פסח מצרים הוא קרבן

1. שמות י"ב

ג דָּבָר, אֶל-כָּל-עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, בַּעֲשֹׂר, לַחֹדֶשׁ הַזֶּה: וַיִּקְחוּ לָהֶם, אִישׁ שֵׂה לְבֵית-אֲבֹתָי--שֵׂה לְבַתּוֹ. ד וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת, מִהְיוֹת מִשֵּׂה--וַיִּקְחוּ הוּא וּשְׂכֵנו הַקָּרֹב אֶל-בֵּיתוֹ, בְּמִכְסַת נִפְשׁוֹ: אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ, תִּכְסֹו עַל-הַשֵּׂה. ה שֵׂה תָמִים זָכַר בְּךָ-בְּשִׁנְהוּ, יִהְיֶה לָכֶם; מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הַעֲזִים, תִּקְחוּ. ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת, עַד אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה; וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ, כָּל קֹהֵל עַדְתֵי-יִשְׂרָאֵל--בֵּין הָעֲרֵבִים. ז וַיִּקְחוּ, מִן-הַדָּם, וַיָּתִינוּ עַל-שְׁתֵי הַמְּזוּזוֹת, וְעַל-הַמִּשְׁקוֹף--עַל, הַבַּתִּים, אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ, בָּהֶם. ח וַיִּקְחוּ אֶת-הַבָּשָׂר, בַּלַּיְלָה הַזֶּה: צִלְי-אֵשׁ וּמִצּוֹת, עַל-מֵרָרִים יֹאכְלֵהוּ. ט אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר, וּבָשָׂל מְבֻשָׁל בְּמִים: כִּי אִם-צִלְי-אֵשׁ, רֹאשׁוֹ עַל-כַּרְעֵיו וְעַל-קַרְבּוֹ. י וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ, עַד-בֶּקֶר; וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר, בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ. יא וְכָכָה, תֹּאכְלוּ אֹתוֹ--מִתְנִיכֶם חֲגָרִים, נְעֻלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַסְלַכְכֶם בִּידְכֶם; וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹ, פֶּסַח הוּא לִיהֵנָה. יב וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם, בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִפְתִּי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה; וּבְכָל-אֶלְהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְהוָה. יג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת, עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר אֲתֶם שֹׂם, וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם, וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם; וְלֹא-יִהְיֶה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית, בַּהֲכַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

הדמיון בין פסח מצרים לקרבן

2. ויקרא ד'

(יא) וְאֵת עוֹר הַפָּר וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כַּרְעָיו וְקַרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:

3. שמות י"ב כ"ב

"**ויטבלתם בדם** אשר בסוף והגעתם אל המשקוף",

4. ויקרא ט' ט'

"**ויטבל אצבעו בדם** ויתן על קרנות המזבח"

5. פסחים ד' צ"ו ע"א

מנא לן (שפסח מצרים מקחו בעשור) דכתיב (שמות יב) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו, זה (פסח מצרים) מקחו מבעשור ואין פסח דורות מקחו מבעשור. אלא מעתה (שמות יב) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה הכי נמי זה טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה ואין אחר (פסח דורות) טעון ביקור (כלומר אולי נלמד שרק פסח מצרים טעון ביקור ארבעה ימים לפני הקרבנו ולא פסח דורות, והר"ל והתניא בן בג בג אומר מניין לקרבן) תמיד שטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שנא' (במדבר כח) תשמרו להקריב לי במועדו, ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר, מה להלן (בפסח מצרים) טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה אף כאן טעון (בקרבת התמיד) ביקור ד' ימים קודם שחיטה (כלומר אנו לומדים את הצורך בבקורת ממום ארבעה ימים קודם הקרבת קורבן התמיד מפסח מצרים, ועונה הגמרא) שאני התם דכתיב תשמרו (כלומר המלה תשמרו מלמדת אותנו על הצורך בביקור ממום גם בקרבן התמיד וגם בפסח דורות)

6. פסחים ד' צ"ו ע"א

"תנא רב יוסף: ג' מזבחות היו שם: על המשקוף, ועל שתי המזוזות".

7. שמות י"ב

(מו) **בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ויעם לא תשברו בו:**

8. שמות י"ב

(טו) **ואך ביום הראשון תשביטו שאר מבתיכם ..**

(יט) **שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם**

אלו שהוקדשו לו דרך עשיית ואכילת הפסח, הם אלו שינצלו ממכת הבכורות. אלו שיצאו מטריטוריית הקדושה, יצאו מביתם, יחשפו עצמם למלאך המסחית הפוגע במה שתחת ידו."

26. דברי הימים א' כ"א, טו-יח

"וישלח הא-לוהים מלאך לירושלם להשחיתה, וכהשחית ראה ה' וינחם על הרעה, ויאמר למלאך המשחית - רב עתה, הרף ידך; ומלאך ה' עמד עם גרן ארנן היבוסי: וישא דויד את עיניו וירא את מלאך ה' עמד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם, ויפל דויד והזקנים מקסיים בשקים על פניהם: ויאמר דויד אל הא-לוהים - הלא אני אמרתי למנות בעם ואני הוא אשר חטאתי והרע הרעותי, ואלה הצאן מה עשו; ה' א-לוהי - תהי נא ידך בי ובבית אבי ובעמך לא למגפה: ומלאך ה' אמר אל גד לאמר לדויד כי יעלה דויד להקים מזבח לה' בגרן ארנן היבסי."

27. ישעיהו י"ז, יד

"ותמצא כקן ידי לחיל העמים, וכאסף ביצים עזבות כל הארץ אני אספתי, ולא היה נדך כנף ופצה פה ומצפצף."

28. ישעיהו ל"א, ה

"כצפריים עפות, כן יגן ה' צבאות על ירושלם, גנון והציל פסח והמליטו."

29. ישעיהו ל"ז, לו

"ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבקר והנה פלם פגרים מתים"

נתינת הדם על המזוזות מבטאה את התקרבות בני ישראל לקב"ה

30. רש"י על שמות י"ב י"ג

והיה הדם לכם לאות - לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים

וראיתי את הדם - הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי ופוסח אני עליכם

31. במדבר ט'

(א) ויִדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאֹמֶר: (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ: (ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֶרְבִים בְּמִדְבַר סִינִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

32. יהושע ה'

"ויחננו בני ישראל בגלגל, ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב."

33. דבהי"ב כ"ט, י

"עתה עם לבבי לכרות ברית לה' אלהי ישראל"

34. דבהי"ב ל', א

"וישלח יחזקיהו על כל ישראל ויהודה, וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה לבוא לבית ה' בירושלים, לעשות פסח לה' אלהי ישראל"

35. דבהי"ב ל"ד ל-לב

"ויעל המלך ב ית ה' וכל איש יהודה וישבי ירושלים והכהנים והלויים וכל העם מגדול ועל קטן, ויקרא באזניהם את כל דברי ספר הברית הנמצא בית ה'. ויעמד המלך על עמדו ויכרת את הברית לפני ה', ולכת אחרי ה' ולשמור את מצותיו ועדותיו וחקיו בכל לבבו ובכל נפשו, לעשות את דברי הברית הכתובים על הספר הזה... ויעשו ישבי ירושלים כברית א-להים אלהי אבותיהם"

36. דבהי"ב ל"ה, א, יח

"ויעש יאשיהו בירושלים פסח לה' וישחטו הפסח בארבעה עשר לחדש הראשון... ולא נעשה פסח כמהו בישראל מימי שמואל הנביא וכל מלכי ישראל לא עשו כפסח אשר עשה יאשיהו והכהנים והלויים וכל יהודה וישראל הנמצא ויושבי ירושלים."

מזוזה ופסח:

37. רש"י על שמות י"ב, ז

על הבתים אשר יאכלו אותם בהם - ולא על משקוף ומזוזות שבבית התנן ובבית הבקר שאין דרין בתוכן

38. רש"י פסחים ד ע"א

"מזוזה חובת הדר - לפי שהיא משמרתו."

להשאל לו נפשות, להם יוכל להיטיב משפעו, ובהם יסתייע במילוי חובתו!! את העני יפרנס ה' גם באין עשיר. אך העשיר לא יוכל למלא את יעוד חייו בלעדי העני. לא המצוקה, כי אם תודעת החובה, "המצוה" תאחד במדינה היהודית בית עם בית להיות לכלל אומה. רק מתוך כלל אומה מגובש זה, גדור על ידי "משפט" ומאוחד על ידי "צדקה" הולך נרקם המבנה המדיני הרשמי על ראשיו, ויהיה לקהל עדת ישראל."

מהות קרבן הפסח (על פי הרב אמנון בזק):

13. שמות כ' כ"א

"מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך... בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך."

14. שמות כ"ד, ה'

"ויעלו עלת וזבחו זבחים שלמים לה' פרים"

15. ויקרא ט', כב-כג

"וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים, ויבא משה ואהרן... וירא כבוד ה' אל כל העם."

בני ישראל ככהנים בקרבן פסח

16. הרמב"ם הלכות קרבן פסח, פ"ח הל' א'

"אכילת בשר פסח בליל חמישה עשר - מצות עשה, שנאמר 'ואכלו את הבשר בלילה הזה...'"

17. רמב"ם הלכות קרבן פסח, פ"ח הל' ג

"מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, לפיכך, אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר - אוכל מהן תחילה ואח"כ אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו"

18. הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות, פ"י הל' א

"היתה להם אכילה מועטת - אוכלים עמה חולין ותרומות, כדי שתהיה נאכלת עם השובע... וכן בשיירי המנחות."

19. אור החיים

"שדעת עליון היא להראות בחינת הגדולה והחירות ואין רשות אחרים עליהם... כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עימו דבר חד, כי בזה יערב לחיך האוכל ויאכל בכל אשר אות נפשו..."

20. הרמב"ם הלכות ביכורים פ"ט הל' כב

"ואין הכהנים אוכלים המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר 'למשחה' - כדרך שאוכלים המלכים."

פסח - על שום מה? - "אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים"

21. שמות י"ב

כֹּה וְהָיָה, כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם: מַה הָעִבְדָּה הַזֹּאת, לָכֶם. כֹּה תֹאמְרֶם: זָבַח-פֶּסַח הוּא לַיהוָה, אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּגַנְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם, וְאֶת-בְּתֵינִי הֲצִיל; וַיִּקַּד הָעַם, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ.

22. מתוך ההגדה של פסח

"ועברתי בארץ מצרים - אני ולא מלאך; והכיתי כל בכור - אני ולא שרף; ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - אני ולא שליח. אני ה' - אני הוא ולא אחר."

23. מלכים א' י"ח, כא

"עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפים; אם ה' הא-לוהים - לכו אחריו, ואם הבעל - לכו אחריו"

המזבח כמקום בו השכינה שורה ושומרת

24. ירושלמי סנהדרין פ"ב הל' א

"כד אתא רחמנא למיפרוק (לגאול) ית ישראל, לא שלח לא שליח ולא מלאך אלא הוא בעצמו, דכתיב 'ועברתי בארץ מצרים' - הוא וכל דרגון דידיה."

25. הרב יונתן גרוסמן

"ברבע שהבית היהודי הוגדר כמזבח, הרי שהוא נהפך לטריטוריה אלוקית. כביכול, חורג הבית-מזבח מגבולות הטריטוריה האנושי, ומוגדר כאי בודד השייך לקב"ה. בתור שכזה, המלאך המשחית אינו רשאי לפגוע בבתי היהודים, שהרי הם מצויים מחוץ לרשותו, הם נמצאים 'ברשות גבוה'. הבית הוא המזבח, ויושבו מממשים את אכילת המזבח באכילתם ממש. אקט זה, מקדיש את הבית ואת יושביו לשם ה', ופורץ מעבר לעולם הקונקרטי-הראלי. ועל כן, כשמעביר משה את הציווי לעם הוא מדגיש בפניהם כי המשחית לא יפגע בהם, כל עוד הם נמצאים בתוך הבית: "ואתם, לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, ועבר ה' לנגף את מצרים, וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ופסח ה' על הפתח" (י"ב, כג). הנמצאים במזבח ה', ברשותו הבלעדית,